

LỚP
12

GIẢI TÍCH

Chương 3: NGUYÊN HÀM – TÍCH PHÂN VÀ ỨNG DỤNG

Bài 3: ỨNG DỤNG TÍCH PHÂN TRONG HÌNH HỌC (tt)

II TÍNH THỂ TÍCH

III THỂ TÍCH KHỐI TRÒN XOAY

BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

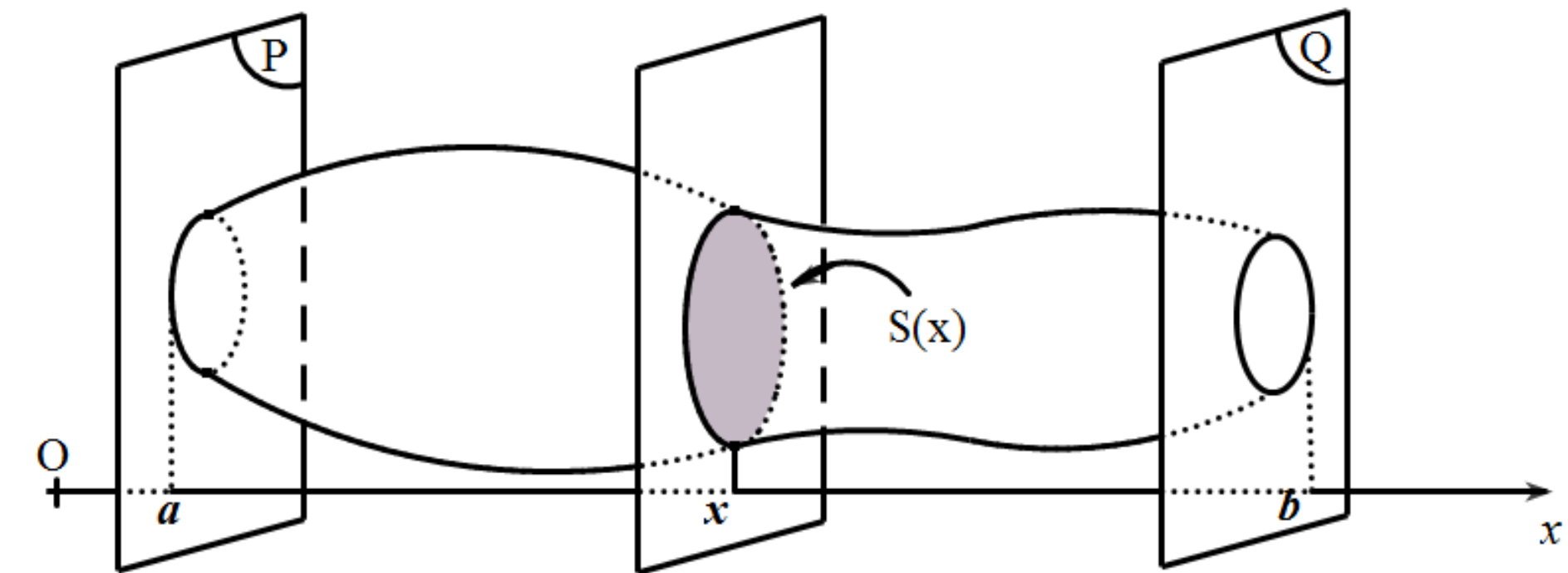
II TÍNH THỂ TÍCH

1. Thể tích của vật thể

Cắt vật thể $\mathcal{V}$ bởi 2 mặt phẳng $(P), (Q)$ vuông góc với trục Ox lần lượt tại $x = a, x = b$ ($a < b$).

Một mặt phẳng tùy ý vuông góc với trục Ox tại x ($a \leq x \leq b$), cắt vật thể $\mathcal{V}$ theo thiết diện có diện tích là $S(x)$. Giả sử $S(x)$ liên tục trên $[a; b]$.

👉 Thể tích V của phần vật thể giới hạn bởi hai mặt phẳng $(P), (Q)$ được tính bởi công thức:

$$V = \int_a^b S(x) dx \quad (1)$$

VÍ DỤ MINH HỌA

Ví dụ 1:

Cho vật thể ϑ giới hạn bởi hai mặt phẳng có phương trình $x = 0, x = 2$. Cắt vật thể trên bởi mặt phẳng vuông góc với trục Ox tại điểm có hoành độ bằng x ($0 \leq x \leq 2$), ta thu được thiết diện có diện tích bằng $3x^2$. Tính thể tích của vật thể đó.

Bài giải

Diện tích thiết diện: $S(x) = 3x^2$

Thể tích của vật thể ϑ : $V = \int_0^2 3x^2 dx = x^3 \Big|_0^2 = 8 \text{ (đvtt)}$

Hai mặt phẳng:

$$x = 0, x = 2$$

Diện tích thiết diện:

$$S(x) = 3x^2$$

$$\Rightarrow V = \int_a^b S(x) dx$$

VÍ DỤ MINH HỌA

Ví dụ 2:

Cho vật thể ϑ giới hạn bởi hai mặt phẳng có phương trình $x = 0, x = \pi$. Cắt vật thể trên bởi mặt phẳng vuông góc với trục Ox tại điểm có hoành độ bằng x ($0 \leq x \leq \pi$), ta thu được thiết diện là hình tròn có bán kính bằng $\sqrt{\sin x}$. Tính thể tích của vật thể đó.

Bài giải

Diện tích thiết diện: $S(x) = \pi \left(\sqrt{\sin x} \right)^2 = \pi \sin x$

Thể tích của vật thể ϑ : $V = \int_0^{\pi} \pi \sin x dx = -\pi \cos x \Big|_0^{\pi} = 2\pi$

Hai mặt phẳng:

$$x = 0, x = \pi$$

Diện tích hình tròn:

$$S = \pi R^2$$

$$\Rightarrow V = \int_a^b S(x) dx$$

II TÍNH THỂ TÍCH

2. Thể tích khối chóp và khối chóp cụt

Bài toán

Tính thể tích khối chóp có diện tích đáy B và chiều cao h .

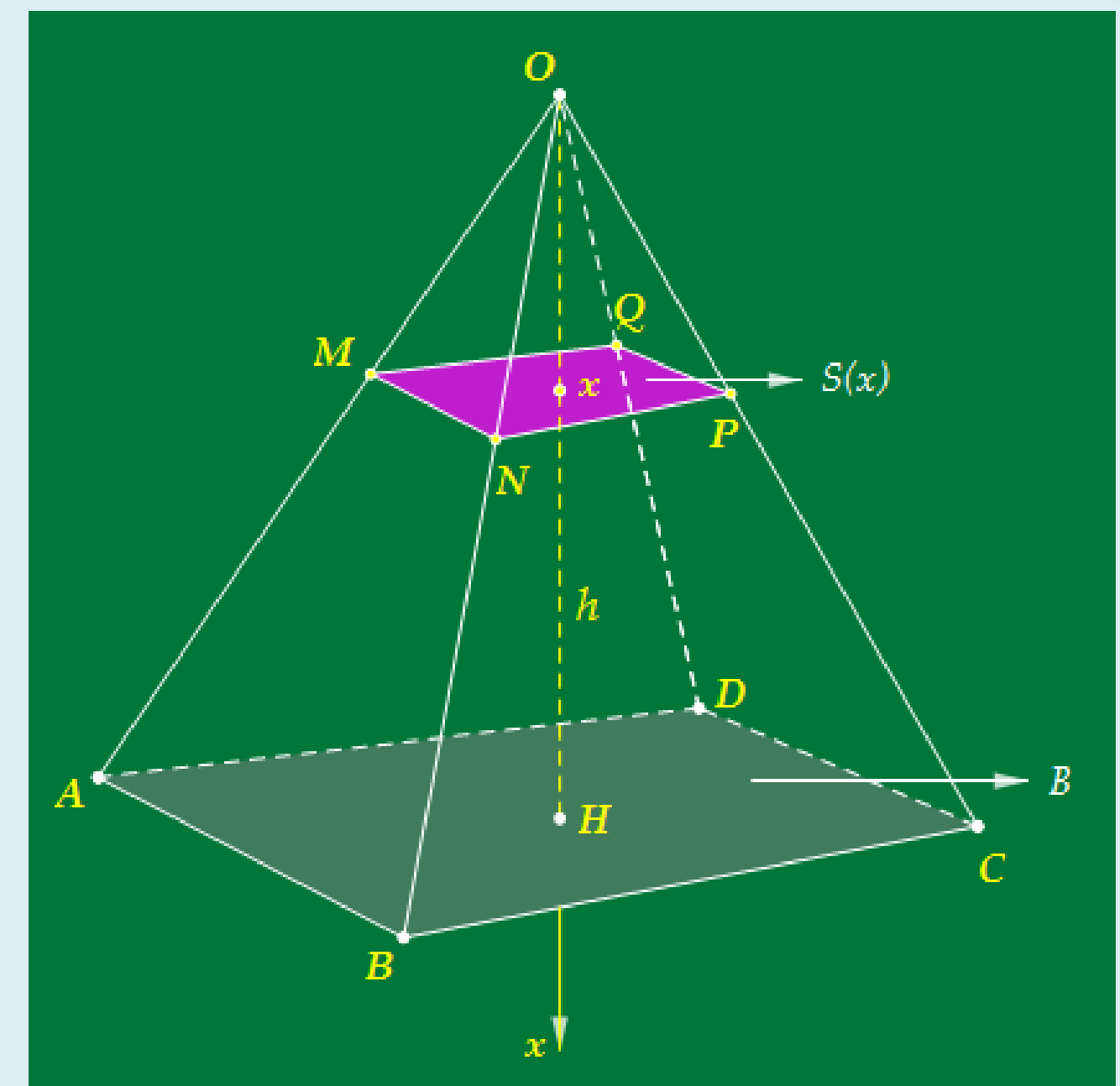
Hướng dẫn

Ta có: $OH = h$

Đa giác $MNPQ$ đồng dạng với đáy với tỉ số đồng dạng $\frac{x}{h}$

$$\Rightarrow \frac{S(x)}{B} = \frac{x^2}{h^2} \Rightarrow S(x) = \frac{B}{h^2} x^2$$

$$\text{Thể tích của khối chóp: } V = \int_0^h \frac{B}{h^2} x^2 dx = \frac{B}{h^2} \frac{x^3}{3} \Big|_0^h = \frac{B}{h^2} \cdot \frac{h^3}{3} = \frac{1}{3} Bh$$

II TÍNH THỂ TÍCH

2. Thể tích khối chóp và khối chóp cụt

☑️ Thể tích khối chóp

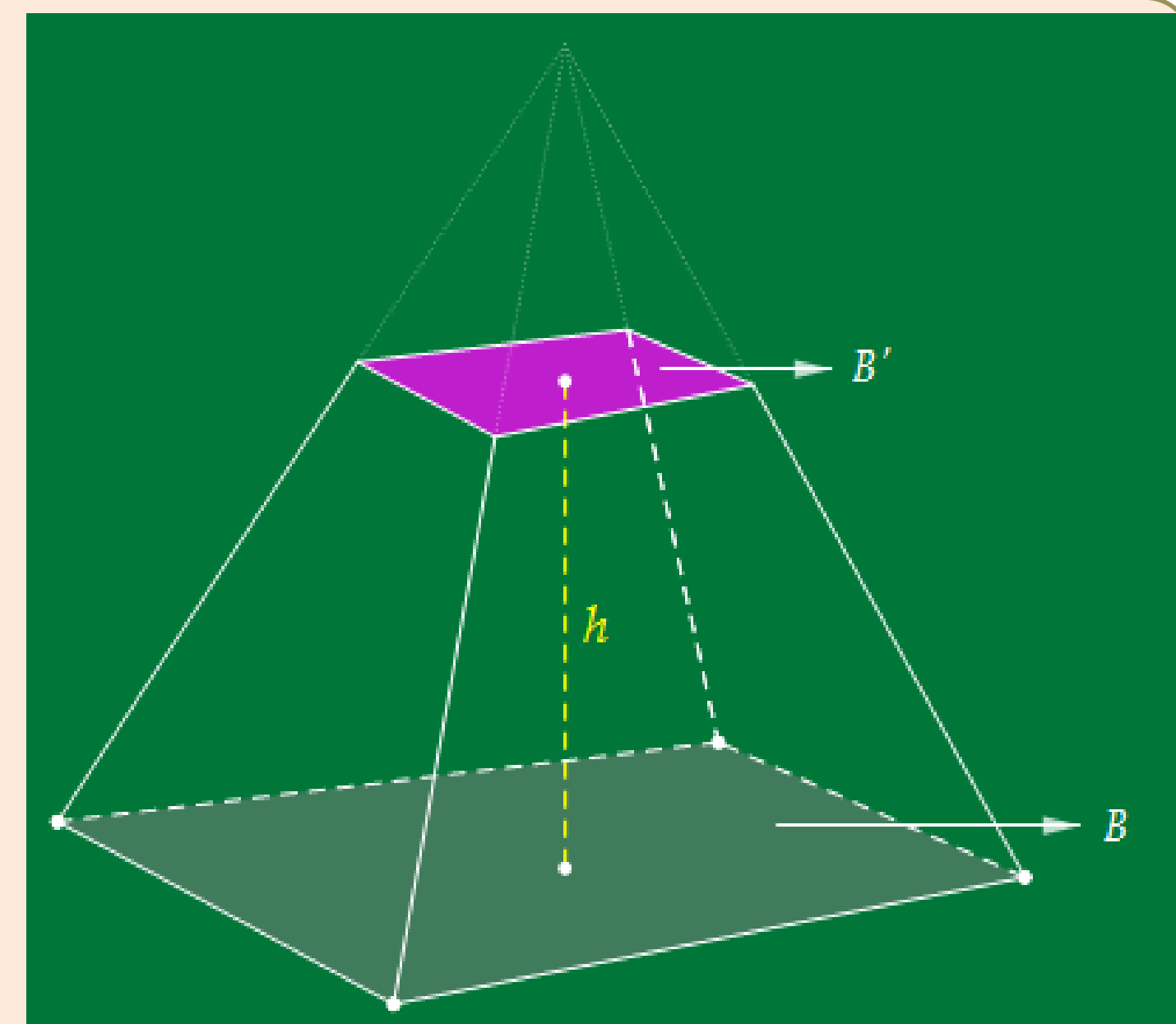
Thể tích khối chóp có diện tích B đáy và chiều cao h được tính bởi công thức:

$$V = \frac{1}{3} Bh$$

☑️ Thể tích khối chóp cụt

Thể tích khối chóp cụt có diện tích hai đáy lần lượt là B, B' và chiều cao h được tính bởi công thức:

$$V = \frac{h}{3} (B + \sqrt{BB'} + B')$$

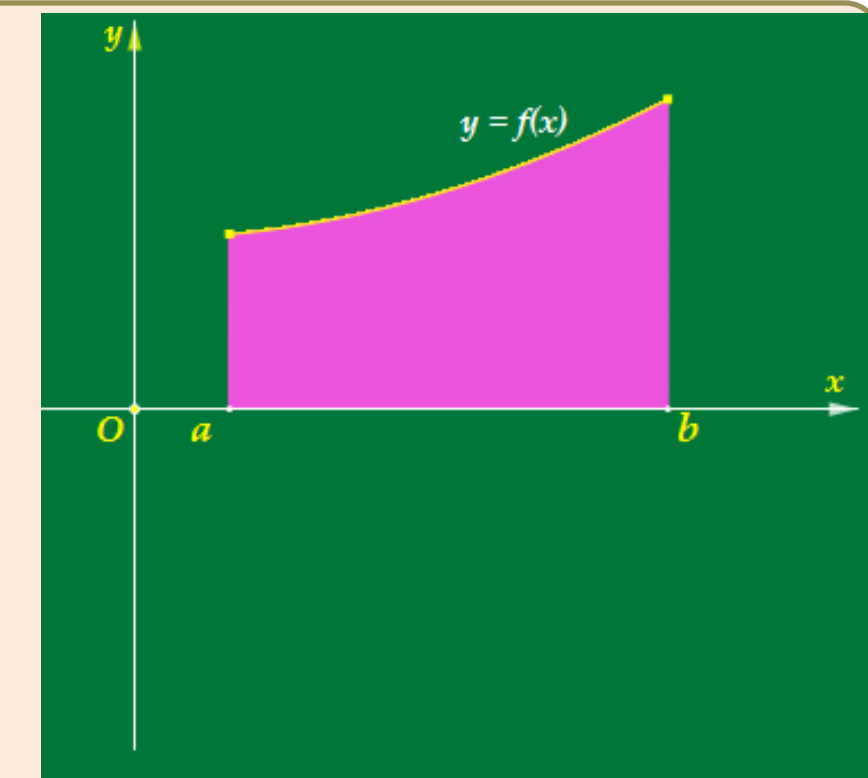

III THỂ TÍCH KHỐI TRÒN XOAY

Bài toán

Cho một hình thang cong được giới hạn bởi đồ thị hàm số $y = f(x)$, trục Ox và hai đường thẳng $x = a, x = b$ quay xung quanh trục Ox tạo thành một khối tròn xoay. Tính thể tích V của nó.

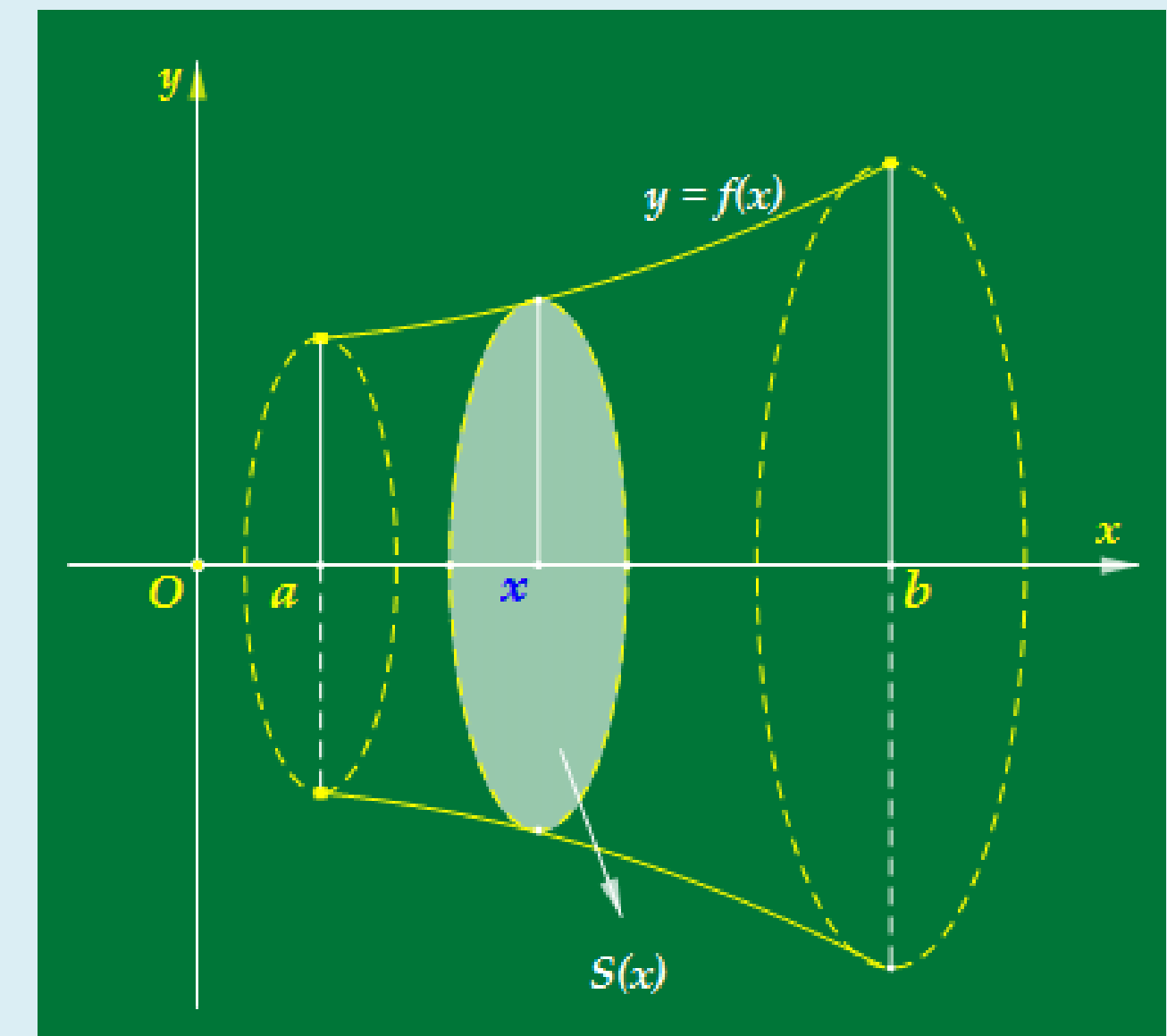

Hướng dẫn

Thiết diện của khối tròn xoay trên tạo bởi mặt phẳng vuông góc với trục Ox tại $x \in [a; b]$ là hình tròn có bán kính bằng $|f(x)|$.

Suy ra $S(x) = \pi f^2(x)$.

Vậy $V = \pi \int_a^b f^2(x) dx$.

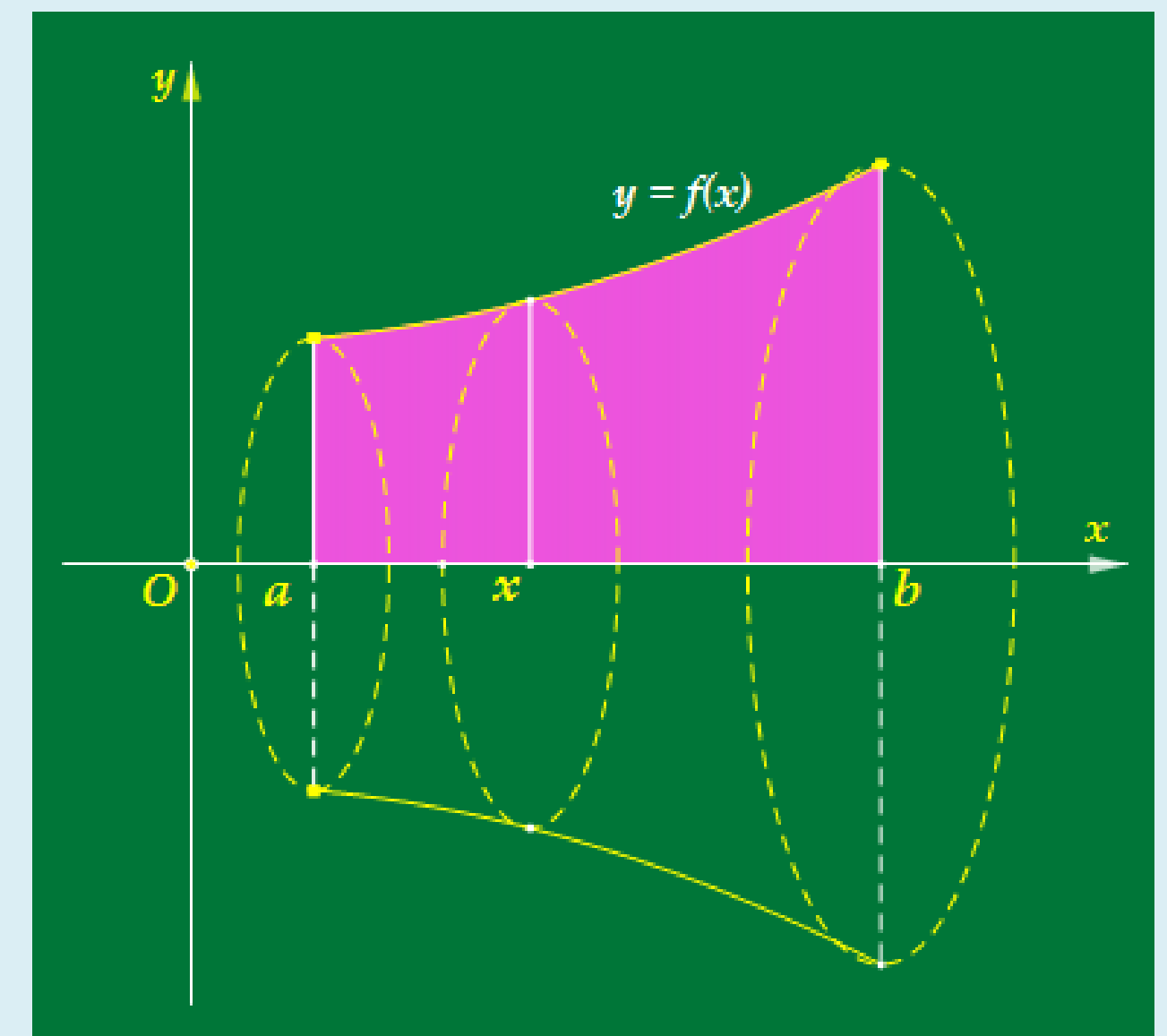

III THỂ TÍCH KHỐI TRÒN XOAY

Cho hàm số $y = f(x)$ liên tục trên $[a; b]$.

Thể tích của khối tròn xoay thu được khi quay hình phẳng giới hạn bởi đồ thị hàm số $y = f(x)$, trục Ox và hai đường thẳng $x = a, x = b$ xung quanh trục Ox được tính bởi công thức:

$$V = \pi \int_a^b f^2(x) dx \quad (2)$$

VÍ DỤ MINH HỌA

Ví dụ 3:

Tính thể tích khối tròn xoay thu được khi quay hình phẳng giới hạn bởi các đường $y = e^x$, trục Ox và $x = 0, x = 1$ xung quanh trục Ox .

Bài giải

Thể tích của khối tròn xoay:

$$V = \pi \int_0^1 (e^x)^2 dx = \pi \int_0^1 e^{2x} dx = \frac{\pi}{2} e^{2x} \Big|_0^1 = \frac{\pi}{2} (e^2 - 1)$$

$$(H) \begin{cases} y = e^x \\ y = 0 \\ x = 0 \\ x = 1 \end{cases}$$

$$V = \pi \int_a^b f^2(x) dx$$

VÍ DỤ MINH HỌA

Ví dụ 4:

Tính thể tích khối tròn xoay thu được khi quay hình phẳng giới hạn bởi các đường $y = x^2 - 2x + 1$, $y = 0$ và $x = 3$ xung quanh trục Ox .

Bài giải

Xét phương trình hoành độ giao điểm: $x^2 - 2x + 1 = 0 \Leftrightarrow x = 1$

$$\begin{aligned} \text{Thể tích của khối tròn xoay: } V &= \pi \int_1^3 (x^2 - 2x + 1)^2 dx \\ &= \pi \int_1^3 (x - 1)^4 dx = \pi \frac{(x - 1)^5}{5} \Big|_1^3 \\ &= \frac{32\pi}{5} \end{aligned}$$

$$(H) \begin{cases} y = x^2 - 2x + 1 \\ y = 0 \\ x = 3 \end{cases}$$

$$\text{PT: } f(x) = 0$$

$$V = \pi \int_a^b f^2(x) dx$$

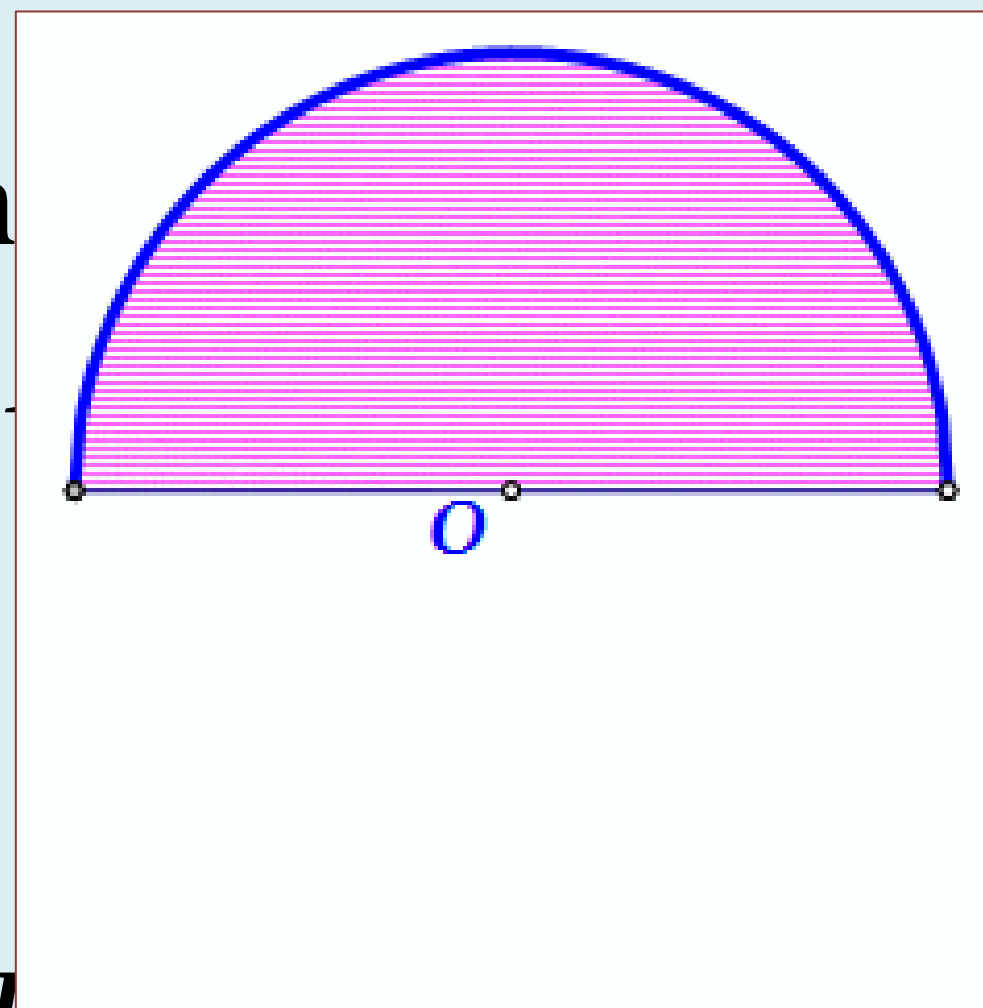
VÍ DỤ MINH HỌA

Ví dụ 5:

Tính thể tích V của khối cầu có bán kính R .

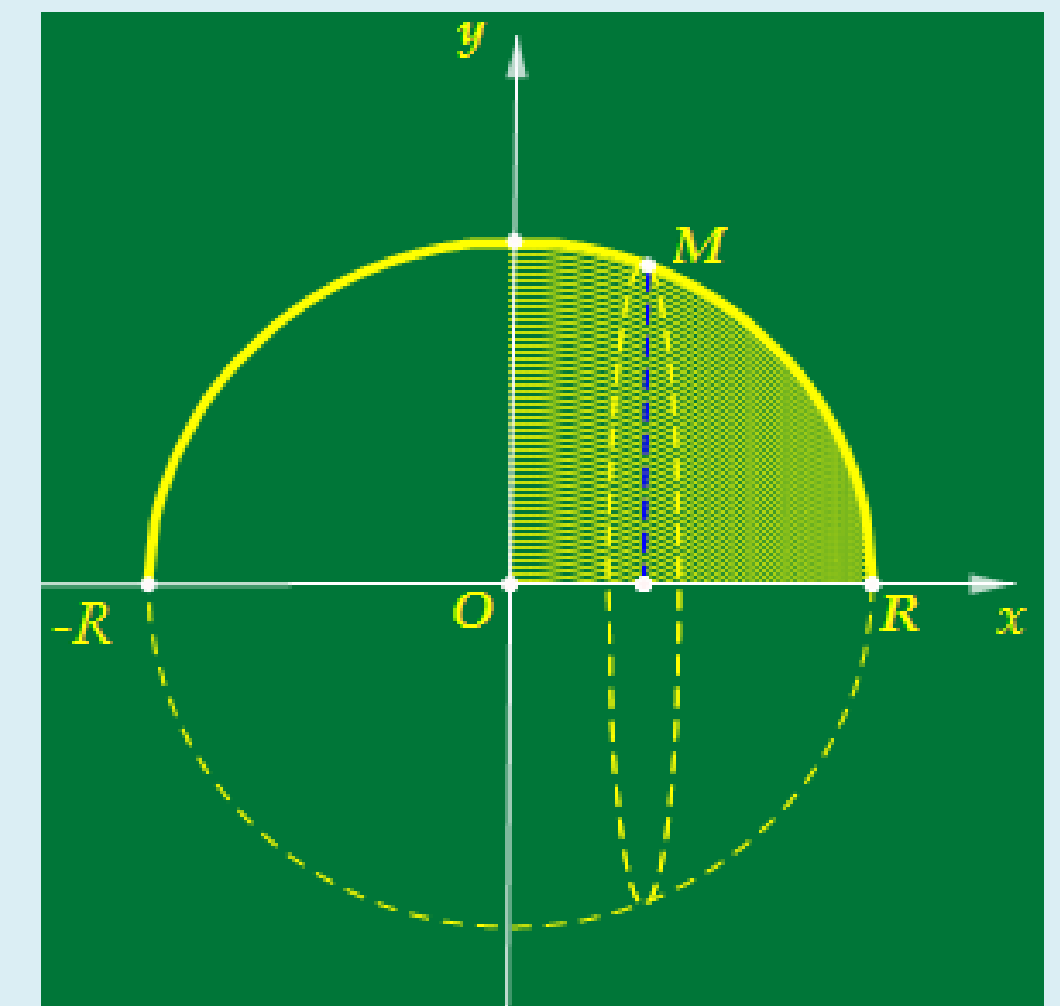
Bài giải

Thể tích của khối tròn xoay sinh ra khi quay giới hạn bởi $y = \sqrt{R^2 - x^2}$, $y = 0$, $x = 0$, $x = R$.

$$\begin{aligned} V_1 &= \pi \int_0^R \left(\sqrt{R^2 - x^2} \right)^2 dx = \pi \int_0^R (R^2 - x^2) dx \\ &= \pi \left(R^2 x - \frac{x^3}{3} \right) \Big|_0^R = \pi \left(R^3 - \frac{R^3}{3} \right) = \frac{2}{3} \pi R^3 \end{aligned}$$

$$\Rightarrow V = 2V_1 = \frac{4}{3} \pi R^3$$

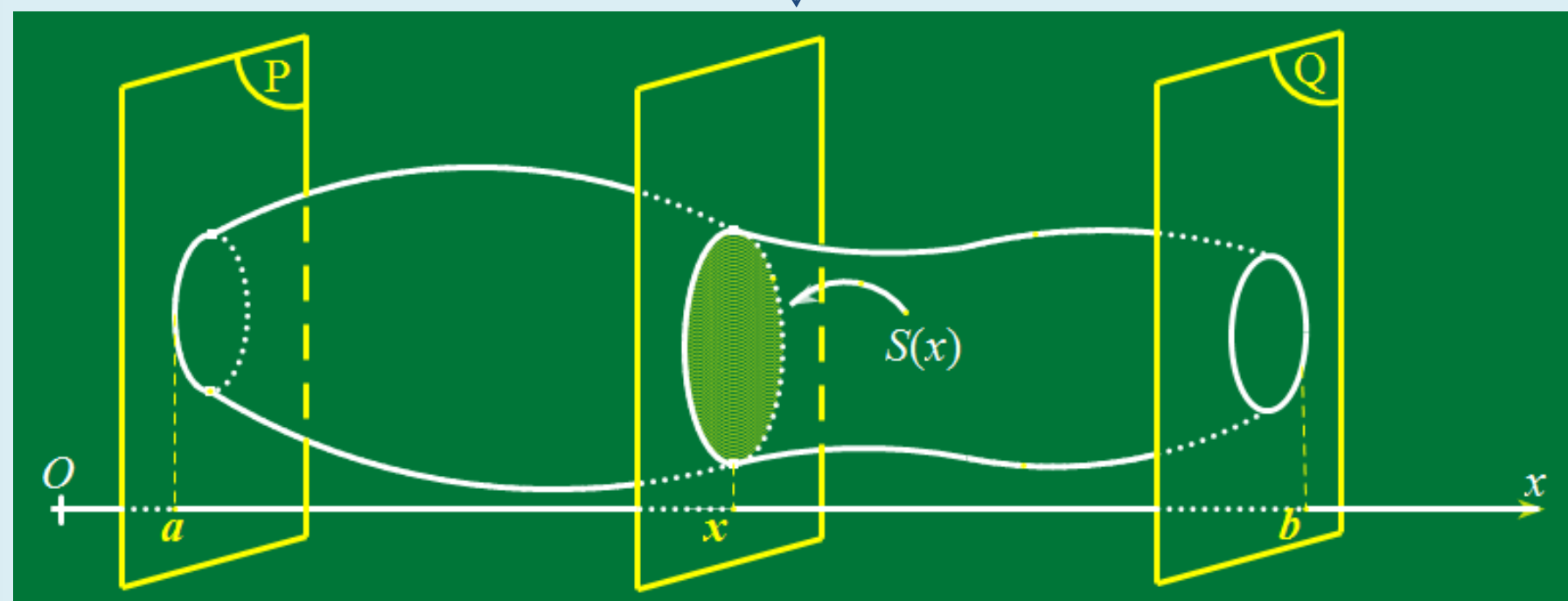

$$\Rightarrow (M) \begin{cases} x^2 + y^2 = R^2 \\ y = \sqrt{R^2 - x^2} \\ x = 0, x = R \end{cases}$$

Ứng dụng tích phân để tính thể tích

Thể tích vật thể

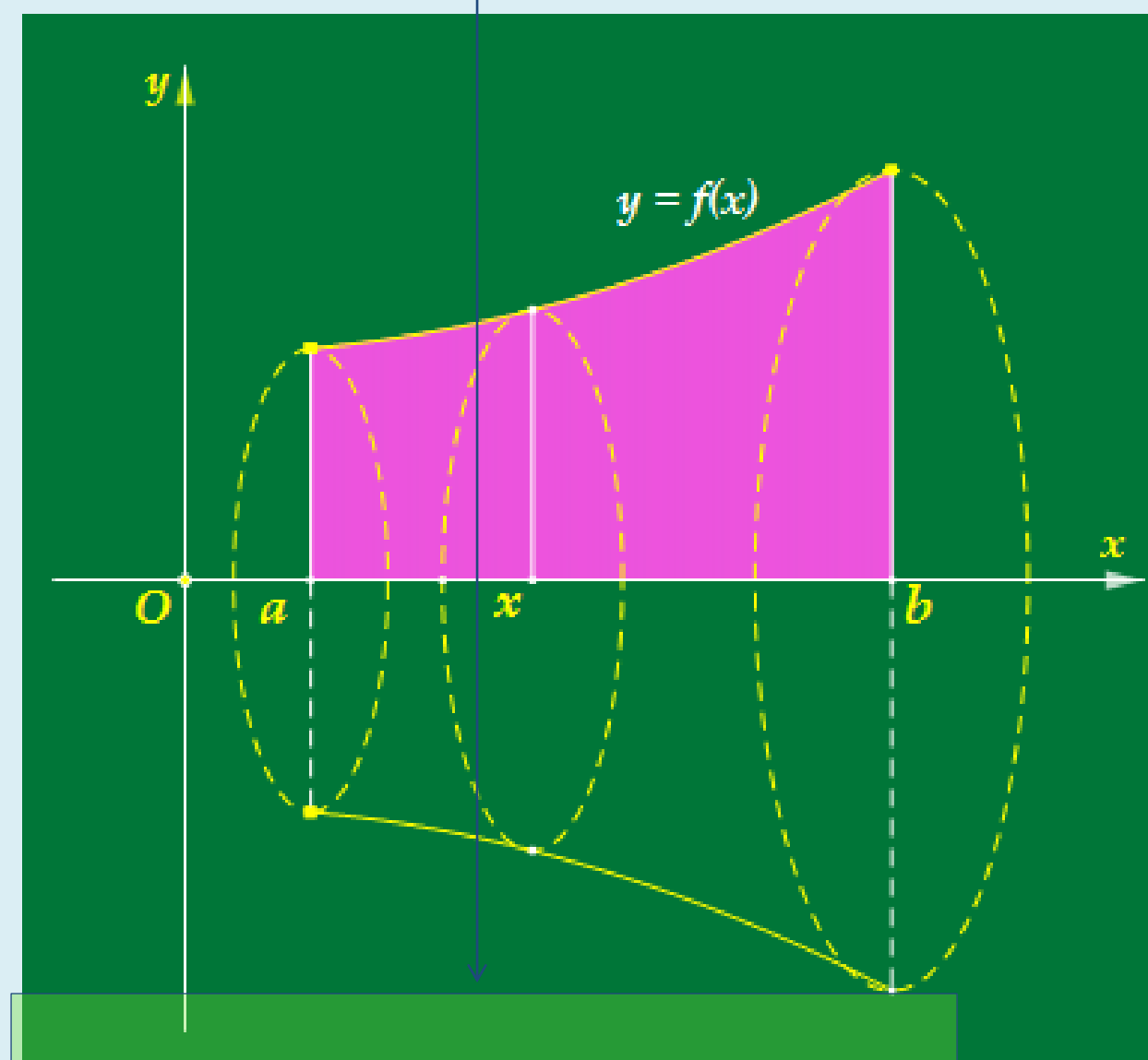

$$V = \int_a^b S(x) dx$$

Thể tích khối tròn xoay

$$(H) \begin{cases} y = f(x), y = 0 \\ x = a, x = b \end{cases}$$

$$V = \pi \int_a^b f^2(x) dx$$

Khối chóp cụt

$$V = \frac{h}{3} (B + \sqrt{BB'} + B')$$

CÁC BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

Câu 1

Cắt một vật thể ϑ bởi hai mặt phẳng (P) và (Q) vuông góc với trục Ox lần lượt tại $x = a$ và $x = b$ ($a < b$). Một mặt phẳng tùy ý vuông góc với Ox tại điểm x ($a \leq x \leq b$) cắt ϑ theo thiết diện có diện tích là $S(x)$. Giả sử $S(x)$ liên tục trên đoạn $[a; b]$. Khi đó phần vật thể giới hạn bởi hai mặt phẳng (P) và (Q) có thể tích được tính bởi công thức nào dưới đây?

A. $V = \pi \int_a^b S(x) dx.$

B. $V = \int_a^b S(x) dx.$

C. $V = \int_a^b S^2(x) dx.$

D. $V = \pi \int_a^b S^2(x) dx.$

Bài giải

Chọn B.

Câu hỏi lý thuyết.

BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

Câu 2

Thể tích của khối tròn xoay được tạo ra khi quanh hình phẳng giới hạn bởi đồ thị hàm số $y = \sqrt{x}$, trục Ox và hai đường thẳng $x = 1, x = 4$ khi quay quanh trục Ox được tính bởi công thức nào dưới đây?

A. $V = \int_1^4 \sqrt{x} dx.$

B. $V = \pi \int_1^4 x dx.$

C. $V = \pi \int_1^4 \sqrt{x} dx.$

D. $V = \int_1^4 x dx.$

Bài giải

Chọn B.

Thể tích khối tròn xoay: $V = \pi \int_a^b f^2(x) dx$

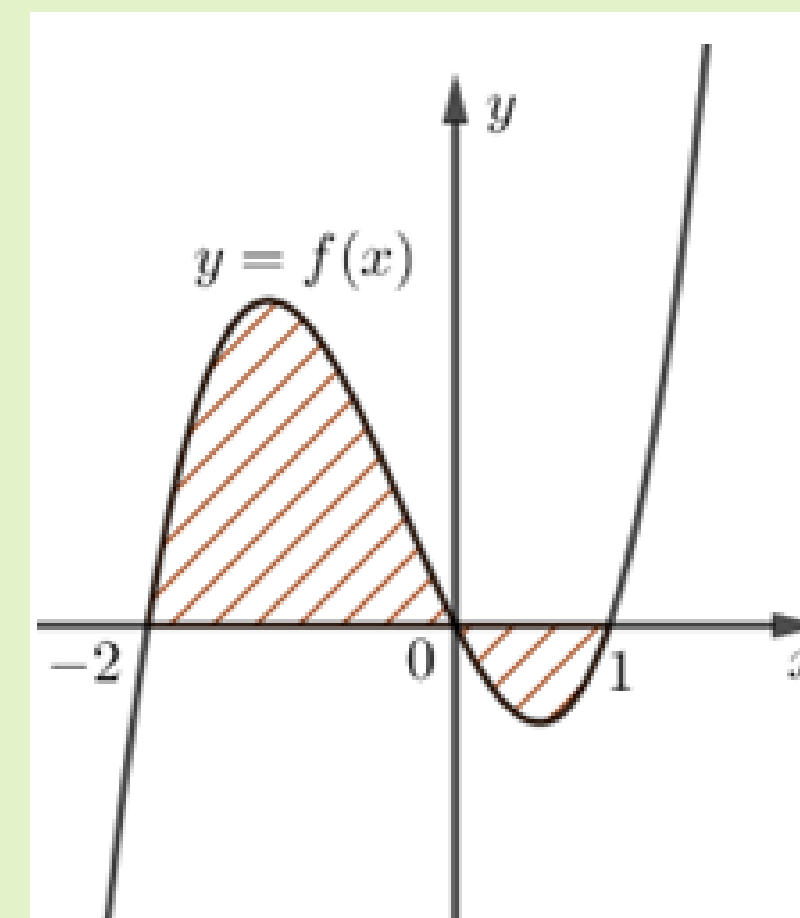
Suy ra $V = \pi \int_1^4 (\sqrt{x})^2 dx = \pi \int_1^4 x dx$

BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

Câu 3

Cho hàm số bậc ba $y = f(x)$ liên tục trên R và có đồ thị như hình bên. Khi quay hình phẳng (H) giới hạn bởi đồ thị hàm số $y = f(x)$ và trục hoành (phần gạch chéo) quanh trục hoành ta thu được một khối tròn xoay. Thể tích khối tròn xoay đó được tính bởi công thức nào dưới đây?

A. $V = \int_{-2}^1 f^2(x) dx.$

B. $V = \pi \int_{-2}^0 f^2(x) dx - \pi \int_0^1 f^2(x) dx.$

C. $V = \pi \int_{-2}^1 f^2(x) dx.$

D. $V = \int_{-2}^0 f^2(x) dx + \int_0^1 f^2(x) dx.$

Bài giải

Chọn C.

Thể tích khối tròn xoay khi quay hình (H) quanh Ox được tính bởi công thức: $V = \pi \int_{-2}^1 f^2(x) dx.$

BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

Câu 5

Tính thể tích V của khối tròn xoay được tạo ra khi quay hình phẳng giới hạn bởi đồ thị hàm số $y = \tan x$, trục Ox , trục Oy và đường thẳng $x = \frac{\pi}{4}$ quanh trục Ox .

A. $V = \pi \left(1 - \frac{\pi}{4} \right).$

B. $V = \pi \ln 2.$

C. $V = 1 - \frac{\pi}{4}.$

D. $V = \ln 2.$

Bài giải

Chọn A.

Thể tích khối tròn xoay:

$$\begin{aligned} V &= \pi \int_0^{\frac{\pi}{4}} \tan^2 x dx = \pi \int_0^{\frac{\pi}{4}} \left(\frac{1}{\cos^2 x} - 1 \right) dx \\ &= \pi \left(\tan x - x \right) \Big|_0^{\frac{\pi}{4}} \end{aligned}$$

Sử dụng máy tính fx- 580VNX

$$\pi \int_0^{\frac{\pi}{4}} (\tan(x))^2 dx$$

0.6741915533

$$\pi \left(1 - \frac{\pi}{4} \right)$$

0.6741915533

BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

Câu 6

Cho hình phẳng (H) giới hạn bởi đồ thị hàm số $y = 2x - x^2$ và trục hoành. Tính thể tích V của khối tròn xoay sinh ra khi cho (H) quay quanh trục Ox .

A. $V = \frac{4}{3}$.

B. $V = \frac{4}{3}\pi$.

C. $V = \frac{16}{15}\pi$.

D. $V = \frac{16}{15}$.

Bài giải

Chọn C.

Phương trình hoành độ giao điểm:

Thể tích khối tròn xoay:

$$V = \pi \int_0^2 (2x - x^2)^2 dx = \frac{16\pi}{15}$$

Sử dụng máy tính fx- 580VNX

$$\int_0^2 (2x - x^2)^2 dx = \frac{16}{15}$$

BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

Câu 7

Tính thể tích V của phần vật thể giới hạn bởi hai mặt phẳng $x = 1$ và $x = 4$, biết rằng khi cắt vật thể bởi mặt phẳng tùy ý vuông góc với trục Ox tại điểm có hoành độ x ($1 \leq x \leq 4$) thì được thiết diện là một hình lục giác đều có độ dài cạnh là $2x$.

A. $V = 63\sqrt{3}\pi$.

B. $V = 126\sqrt{3}$.

C. $V = 63\sqrt{3}$.

D. $V = 126\sqrt{3}\pi$.

Bài giải

Chọn B.

Diện tích thiết diện: $S(x) = 6 \cdot \frac{(2x)^2 \sqrt{3}}{4} = 6\sqrt{3}x^2$

Thể tích phần vật thể:

$$V = \int_1^4 6\sqrt{3}x^2 dx = 2\sqrt{3}x^3 \Big|_1^4 = 126\sqrt{3}$$

Sử dụng máy tính fx- 580VNX

$$\int_1^4 6\sqrt{3}x^2 dx$$

218.2384018

$$126\sqrt{3}$$

218.2384018

BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

Câu 8

Cho hình phẳng (H) giới hạn bởi các đường $y = \sqrt{\ln x}$, $y = 0$, $x = 1$ và $x = k$.
Gọi V_k là thể tích khối tròn xoay thu được khi quay hình (H) quay trục Ox . Biết rằng $V_k = \pi$.
Mệnh đề nào dưới đây đúng?

A. $4 < k < 5$.

B. $1 < k < 2$.

C. $2 < k < 3$.

D. $3 < k < 4$.

Bài giải

Chọn C.

$$V_k = \pi \int_1^k \ln x dx = \pi \left(x \ln x - x \right) \Big|_1^k = \pi (k \ln k - k + 1)$$

$$\text{Do } V_k = \pi \text{ nên } \pi (k \ln k - k + 1) = \pi \Leftrightarrow k \ln k - k + 1 = 1 \Leftrightarrow k (\ln k - 1) = 0 \Leftrightarrow k = e \in (2; 3)$$

BÀI TẬP TRẮC NGHIỆM

Câu 9

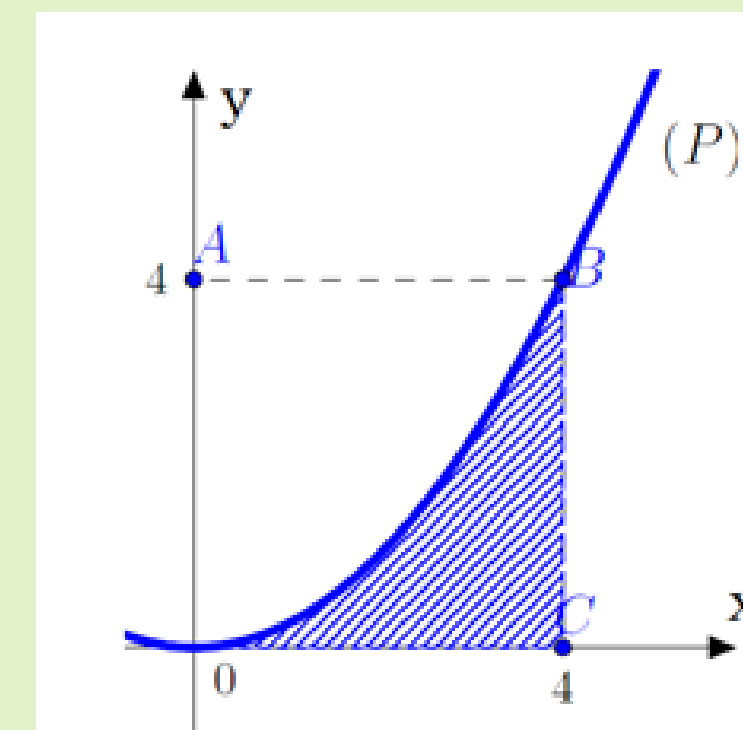
Cho hình vuông $OABC$ có cạnh bằng 4 được chia thành hai phần bởi parabol (P) có đỉnh tại O . Gọi S là hình phẳng không bị gạch (như hình vẽ). Tính thể tích V của khối tròn xoay khi cho phần S quay quanh trục Ox .

A. $V = \frac{128\pi}{5}$.

B. $V = \frac{128}{3}$.

C. $V = \frac{64\pi}{5}$.

D. $V = \frac{256\pi}{5}$.

Bài giải

Chọn D.

Ta có parabol (P) có đỉnh O và đi qua điểm $B(4;4)$ có phương trình $y = \frac{1}{4}x^2$

Thể tích khối tròn xoay sinh bởi hình phẳng (phần gạch chéo) khi quay quanh trục Ox là:

$$V_1 = \pi \int_0^4 \left(\frac{1}{4}x^2 \right)^2 dx = \frac{64\pi}{5}$$

Thể tích khối tròn xoay khi quay hình vuông $OABC$ quanh cạnh OC là: $V_2 = \pi r^2 h = 64\pi$

Suy ra thể tích khối tròn xoay cần tính: $V = V_2 - V_1 = 64\pi - \frac{64\pi}{5} = \frac{256\pi}{5}$

DẶN DÒ

- 1** Học công thức và làm lại các ví dụ trong bài.
- 2** Ôn tập lại kiến thức chương 3